

معاونت امور بهداسی، سوزشی و پژوهشی

عنوان پژوهش:

بررسی اپیدمیولوژی بیماری سالک در
شهرستان گناباد

پژوهشگران :

حامد رمضانی اول ریابی

کارشناس ارشد حشره شناسی پزشکی و مبارزه با
ناقلین

دانشگاه علوم پزشکی گناباد

هدایت ... شمس

عضو هیئت علمی دانشگاه علوم پزشکی گناباد

ناظر طرح:

جناب آقای منصوریان

سال ۱۳۸۸

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

تقديم به روح پرفتوح رهبر كبير انقلات حضرت
امام خمينى (قدس ره) و هزاران شهيد، جانباز

و آزاده ای که برای سرفرازی این کشور عزیز
از جان گذشتند.

برخود لازم می دانیم از حمایت‌های مالی
همکاران محترم شورای پژوهشی دانشگاه که در
این طرح داشتند تقدیر و تشکر گردد.

از اساتید محترم شورای پژوهشی دانشگاه:

جناب آقای دکتر مجتبی کیان مهر

جناب آقای محمد رضا منصوریان

جناب آقای مطلبی

جناب آقای دکتر مینوئیان

بررسی اپیدمیولوژی بیماری سالک در شهرستان گناباد

چکیده

مقدمه و هدف: سالک یا لیشمانیوز پوستی (نام‌های رایج در افغانستان: سال‌دانه یا دانه سال) یک بیماری پوستی است که عامل ایجاد آن توسط یک نوع پشه به نام پشه خاکی به انسان منتقل می‌شود. عامل این بیماری انگلی به نام لیشمانیا می‌باشد. سالک در کشورهای گرمسیری از جمله چین، سوریه، عربستان، عراق، ایران، فلسطین، قفقاز و جنوب‌شرقی روسیه، پاکستان، افغانستان و هند شایع است. این مطالعه با هدف بررسی اپیدمیولوژیکی (بیمار، مخزن و ناقل) بیماری سالک در شهرستان گناباد انجام شد تا بتوان برنامه ریزی مناسب به منظور کنترل بیماری انجام داد.

روش کار: این مطالعه که یک پژوهش توصیفی - تحلیلی است به صورت دو مرحله در سال 88 از خرداد لغایت شهریور ماه انجام شد جهت بررسی ناقلین هر 15 روز در روستای سرآسیاب 30 تله چسبان در اماکن داخلی و خارجی به هنگام غروب آفتاب نصب و صبح زود جمع آوری می‌گردید و در آزمایشگاه پشه خاکیهای صید شده تعیین هویت می شدند همچنین از آسپیراتور جهت جمع آوری پشه خاکیهای اماکن داخلی نیز استفاده گردید. جهت بررسی جوندگانی که در انتقال بیماری سالک نقش دارند تله زنده گیر موش در دهانه لانه موشها به هنگام غروب آفتاب گذاشته و صبحها قبل از طلوع آفتاب تله ها بررسی می شدند. جهت اطلاع از وضعیت بروز بیماری در شهرستان پرسشنامه ای طراحی و به صورت تصادفی از 100 نفر که دارای زخم پوستی بودند تکمیل گردید. **یافته ها:** کل پشه خاکیهای صید شده 178 عدد بود که از این تعداد 114 عدد (64%) از جنس فلبوتوموس و 64 عدد (36%) از جنس سرژنتومیا بود. 2/68% پشه خاکیهای اماکن خارجی نر و 8/31% ماده بود.

همچنین در اماکن داخلی 21% پشه ها نر و 79% ماده بودند. در اماکن خارجی گونه های:

Ph.perfiliewi ، (2/6%) *Ph.sintony* ، (9/33%) *ph.sergenty* ، (5%) *Phlebotomus.papatasi* ، (4/6%) *Ph.alexandri* ، (2/6%) *Ph.keshishiani* ، (1/3%) *Ph.major* ، (5) ، (8/1%) *Ph.tobbi* ، (6/0%) *Ph.kandelakii* ، (6/0%) *S.denthata* ، (6/0%) *S.mervynae* ، (1/3%) *S.clydei* ، (7/3%) *S.pawlosky* ، (8/8%) *S.palestiensis* ، (9/6%) *S.theodori* ، (2/6%) *S.grekovi* ، (2/1%) *S.sumbarica* (6/0%) صید گردید

و در اماکن داخلی گونه های *Ph.papatasi* (21%) ،
Ph.perfiliewi (2/5%) ، *S.theodori* (4/68%) ، *S.clydei* (2/5%) تشخیص داده شد.

نتیجه گیری: در بین گونه های صید شده از اماکن خارجی *Ph.sergenty* که یک ناقل سالک شهری محسوب می شود وفور بالایی داشت و چنانچه شرایط جغرافیایی مهیا گردد و بیمار سالک در منطقه باشد خطر اپیدمی سالک وجود خواهد داشت بنابراین نیاز به مراقبت وجود دارد. همچنین گونه هایی از ناقلین کالاآزار نیز در منطقه مشاهده می گردد. آگاهی سنجی نشان می دهد که آموزش و اطلاع رسانی در مورد سالک بیشتر باید انجام گیرد.

کلید واژه: سالک، پشه خاکی، گونه، گناباد

فهرست جداول

- جدول A: اشکال بیماری لیشمانیوز در دنیای قدیم ۱۶
جدول B: متغیرهای پژوهش ۶۸
جدول ۱: فراوانی پشه خاکیهای صید شده از اماکن خارجی روستای سرآسیاب سال ۱۳۸۸ ۷۱
جدول ۲: فراوانی پشه خاکیهای صید شده از اماکن داخلی روستای سرآسیاب سال ۱۳۸۸ ۷۱
جدول ۳: فراوانی گروه سنی داوطلبین شرکت کننده در طرح پژوهشی اپیدمیولوژی سالک در شهرستان گناباد ۷۳
جدول ۴: فراوانی شغل داوطلبین شرکت کننده در طرح پژوهشی بر حسب جنس ۷۳
جدول ۵: فراوانی شغل داوطلبین نسبت به آگاهی از شناخت پشه خاکی ۷۳
جدول ۶: فراوانی میزان آگاهی مشاغل از راههای انتقال بیماری سالک ۷۴
جدول ۷: مقایسه ارتباط بین متغیرهای عامل اپیدمی سالک با جنس و شغل ۷۵

فهرست اشکال

- شکل ۱: نقشه پراکندگی انواع لیشمانیوز در دنیا ۱۹
شکل ۲: زخم سالک در روی گونه و لب ۲۱
شکل ۳: زخم سالک در روی بینی ۲۱
شکل ۴: زخم سالک در روی صورت ۲۲
شکل ۵: زخم سالک در لب و پیشانی ۲۲
شکل ۶: مناطق اندمیک بیماری لیشمانیوز احشایی و سالک روستایی ایران ۲۳
شکل ۷: لیشمانیوز جلدی مخاطی در حلق ۲۵
شکل ۸: لیشمانیوز جلدی مخاطی در بینی ۲۵
شکل ۱۱: چرخه زندگی انگل لیشمانیا در بدن پشه خاکی ۳۰

- شکل ۱۲: نحوه ورود و تکثیر انگل لیشمانیا در درون
 ماکروفازها ۳۰
- شکل ۱۳: قطعات دهانی پشه خاکی ۳۴
- شکل ۱۴: پشه خاکی در حال خون خواری ۳۵
- شکل ۱۵: لارو سن ۱ پشه خاکی ۳۵
- شکل ۱۶: بالا دستگاه تناسلی ماده - پایین دستگاه تناسلی
 نر ۳۵
- شکل ۱۷: اجزاء خارجی دستگاه تناسلی نر ۳۶
- شکل ۱۸: تله نورانی ۴۰
- شکل ۱۹: آسپیراتور ابزار صید پشه خاکیها ۴۳
- شکل ۲۰: زخم سالک روی پا ۵۵
- شکل ۲۱: نحوه تزریق گلوکانتیم در اطراف زخم سالک ۵۵
- شکل ۲۲: سم پاشی اماکن داخلی ۵۹
- شکل ۲۳: پشه بند ۵۹
- شکل ۲۴: تخریب لانه های جوندگان ۵۹
- شکل ۲۵: روش صید پشه خاکی با آسپیراتور ۶۵
- شکل ۲۶: وسایل و مواد لازم جهت صید ۶۶
- شکل ۲۷: آماده سازی تله چسبان ۶۶
- شکل ۲۸: آماده سازی مواد تله چسبان ۶۶
- شکل ۲۹: مرحله نهایی تهیه تله چسبان ۶۶
- شکل ۳۰: نصب تله چسبان در شکاف سنگها ۶۶
- شکل ۳۱: تله گذاری در شکاف کوه ۶۷
- شکل ۳۲: اماکن خارجی تله گذاری ۶۷
- شکل ۳۳: پوشش گیاهی منطقه ۶۷
- شکل ۳۴: مسکن روستائیان در کنار کوه ۶۷

فصل اول:

- ۱۰ - معرفی پژوهش
- ۱۰ - زمینه و اهمیت پژوهش
- ۱۰ - بیان مسئله پژوهش
- ۱۱ - اهداف پژوهش
- ۱۱ - سؤالات پژوهش
- ۱۲ - تعاریف واژه ها: نظری - عملی

فصل دوم: دانستیهای موجود در زمینه پژوهش

- ۱۷ - تاریخچه بیماری سالک در دنیا
- ۱۷ - تاریخچه بیماری سالک در ایران
- ۱۸ - تاریخچه لیشمانیوز احشایی در ایران
- ۱۸ - انواع بیماری لیشمانیوز
- ۳۱ - ناقلین بیماری سالک
- ۳۱ - مرفولوژی پشه خاکی ها
- ۳۱ - مرفولوژی بالغ پشه خاکی ها
- ۳۱ - مرفولوژی تخم پشه خاکی ها
- ۳۲ - مرفولوژی لارو پشه خاکی ها
- ۳۳ - مرفولوژی شفیره پشه خاکی ها
- ۳۶ - بیولوژی پشه خاکیها در ارتباط با روشهای نمونه گیری
- ۴۷ - مخازن بیماری سالک روستایی

درمان لیشمانیوز	۵۲
کنترل سالک شهری و روستایی:	۵۵
روشهای کنترل لیشمانیوز پوستی شهری در حالت بومی ...	۵۵
روشهای کنترل لیشمانیوز پوستی شهری در حالت اپیدمی .	۵۵
روشهای کنترل در بلاهای طبیعی	۵۷
روشهای کنترل لیشمانیوز پوستی روستایی	۵۸
مروری بر مطالعات گذشته	۵۹

فصل سوم: روش انجام پژوهش

۱- نوع پژوهش	۶۴
۲- محیط پژوهشی	۶۴
۳- جامعه پژوهش	۶۴
۴- نمونه (با ذکر مشخصات)	۶۴
۵- حجم نمونه	۶۴
۶- روش نمونه گیری	۶۴
۸- مراحل اجرایی	۶۴
۸-۱- تعیین فون و فعالیت فصلی پشه خاکیهای روستای سرآسیاب:	۶۴
۱-۸-۱- نحوه تهیه تله چسبان:	۶۴
۲-۸-۱- صید پشه خاکی با آسپیراتور	۶۵
۳-۸-۱- روش مونته پشه خاکیها	۶۵
۲-۸- بررسی مخزن حیوانی بیماری سالک	۶۷
۳-۸- آگاهی سنجی عموم در مورد آشنایی با بیماری سالک	۶۸
۹- روش گرد آوری داده ها (تعیین ابزار: تعیین پایایی و روایی)	۶۸
۱۰- روش تجزیه و تحلیل داده ها (آزمون های آماری) ..	۶۸
۱۱- محدودیت ها	۶۹
۱۲- ملاحظات اخلاقی	۶۹

فصل چهارم: یافته ها

فصل پنجم: بحث و نتیجه گیری

۷۷	بحث
۷۹	نتیجه گیری
۷۹	پیشنهادات
۷۹	تقدیر و تشکر
۸۰	منابع
۸۳	ضمائم
۸۶	چکیده انگلیسی